

1867 - 1967 • JUBILEJNA SEZONA SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

Skupna premiera z Mestnim gledališčem ljubljanskim

Peter Ustinov

Komaj do srednjih vej

(Halfway up the Tree)

Komedija v treh dejanjih, odmor po drugem

Režija

JOŽE BABIČ

Prevod	Ciril Kosmač
Scena	Niko Matul
Kostumi	Anja Dolenčeva
Lektor	Majda Križajeva

O s e b e :

Lady FitzButtress	Nada Božičeva
Helga	Marjanca Krošlova
General Sir Mallalieu FitzButtress	Jože Pristov
Robert	Franci Gabrovšek
Lesley	Drago Kastelic
Judy	Minu Kjudrova
'Tiny' Gilliatt-Brown	Pavle Jeršin
Vikar	Štefan Volf
Basil Utterwood	Branko Grubar

Vodja predstave: Cvetko Vernik — Sepetalka: Anica Kumrova — Tehnično vodstvo: Franjo Cesar — Razsvetljava: Bogo Les — Odrski mojster: Franc Klobučar — Krojaška dela: Amalija Palirjeva in Jože Gobec — Frizerska dela: Vera Srakar — Slikarska dela: Ivan Dečman — Rekviziterska dela: Ivan Jeram — Čevljarska dela: Konrad Faktor — Garderoba: Angela Korošec

P R E M I E R A 2 4 . M A J A 1 9 6 8

JOŽE BABIČ se je že kot študent ukvarjal z gledališčem, pred vojno je delal v skupini mladih gledališčnikov Frana Žižka (bili so avantgardno usmerjeni in delali so v delavskih in dijaških društvih v Mariboru in Ptujju). Redno poklicno pa se je začel Jože Babič udejstvovati po vojni, najprej v Mariboru nato v Trstu, kjer dela še danes. Doslej je postavil na oder že preko 100 del. Kot režiser (v prvem obdobju je namreč tudi nastopal v karakternih vlogah) je gostoval v vseh slovenskih poklicnih gledališčih, pri nas pa je tokrat prvič, dasiravno smo se z njegovimi postavitvami že srečavali (1955. leta je gostovalo SG iz Trsta z njegovim »Pohujšanjem«

in letos s Pirandellovo komedijo »Saj ni zares«). Po študiju v Italiji je zrežiral vrsto filmov (Tri četrtine sonca, Veselica). V SG v Trstu, kjer je bil dolga leta umetniški vodja, je vseskozi skušal obdržati ravnotežje med domačim in tujim repertoarjem, zlasti italijanskim, ki mu je iskal nova tolmačenja in žel z njim vidne uspehe. Trenutno vodi Studio Slovenskega gledališča, ki išče predvsem mlade ljudi ter jih šola za oder.

PETER USTINOV

O IGRI »KOMAJ DO SREDNJIH VEJ«

Dva ali trije angleški kritiki, med njimi tudi Harold Hobson v listu »Sunday Times«, so čisto pravilno spoznali, da ima moja igra resne podtone, čeprav je na videz fantastična komedija. Samo deloma gre za tako imenovani »prepad med generacijami«, kakršen je zmeraj bil, pa je dobil ime šele v našem času hitrih sprememb, ko imajo publicisti takoj pri roki parolo kakor gangsterji pištolo. Predvsem gre v moji igri za duhovno zmedo, ki nastane, ko mora narod, ki je bil svetovna sila, raziskovati svojo dušo in na novo odkrivati vrline, zaradi katerih je bil velik in za katere je treba zdaj poiskati drugačna, bolj omejena področja.

Po eni strani se moja komedija na splošno nanaša na sedanji trenutek in na naš čas, po drugi strani je pa bistveno angleška igra in jo je treba tako tudi jemati. Umikanje izpod nadzorstva staršev, ekscesi tako imenovane »permissive society«, upor proti hinavščini — to so težnje, ki jih čutimo vsepovsod, čeprav nimajo povsod istih oblik, istih obrisov.

Ameriški hippie je zaradi tragične vietnamske farse in zaradi rasnih nemirov doma veliko bolj dramatična oseba kakor njegov pendant v Evropi. Upira se, da bi ga mobilizirali za stvar, ki se mu zdi ne samo absurdna, temveč tudi nemoralna. Tvega zapor, nasilje, izključitev. Z drugimi besedami, zaganja se zoper hudo neprijetno resničnost in se ji poskuša izmakniti, to pa prebuja v njem skoraj svetopisemske občutke, ki so v neposredni bližini ljubezni do bližnjega. Značilno je, da je bila mladina sicer zmeraj znana po prezgodnji zagrenjenosti in cinizmu, zdaj pa se niti malo ne boji biti sentimentalna: o ljubezni se pogovarja s prav navivnimi toni viktorijanske stare device, stiska osuplim policistom v roke rože in ravno tako kakor Orfej brez strahu boža sledne pse, ki jo preganjajo.

Odkar si Anglija kot država prizadeva, da bi se »obdržala«, je angleški hippie v marsikakšnem pogledu postal najperspektivnejši kandidat za novo ureditev in v smislu Carnaby Streeta gotovo z nenavadnim trgovskim duhom oznanja biblijo. V deželi s poslovnimi uspehi v superlativih deluje ameriški hippie kot simbol votlosti komercialnih idealov in hkrati zapeljuje v veselo čistost bankrota. V deželi propadajočih poslov pa pomeni angleški hippie svež prepih in je dosegel z mini krilom stvari, ki jih je bilo prej mogoče doseči samo s premogom in jeklom. V Franciji očitno ne poznajo hippiejev, najbrž zato ne, ker tam komaj more biti kaj starejšega od mladih Francozov.

Le redke družbene ureditve so imune vsaj za dvome, ki jih zbuja beatniška generacija, in lahko si mislim, da številni starejši ljudje na tihem z olajšanjem in opogumljeni pozdravljajo te dvome. V moji igri je tak vsaj general. Mukoma, po bridkih izkušnjah in zmotah se je prikopal do ravno takih sklepov kakor njegov sin po instinktu. Mladina ga navaja k premišljevanju; njegova generacija, ki je slavila staroimperijske vrline, na primer stanovitnost in čast, ga ni nikoli pripravila tako daleč. In pri sklepnih analizi ugotovi, da je večna enakost človeške narave še posebej poudarjena spričo večne neenakosti in da so si stanovitnost in čast naših staršev izmislili samo zato, da so z njima prekrivali misli in dejanja, ob kakršnih bi zakrknjen hippie zardel kakor rak.

Prevedel: -om-

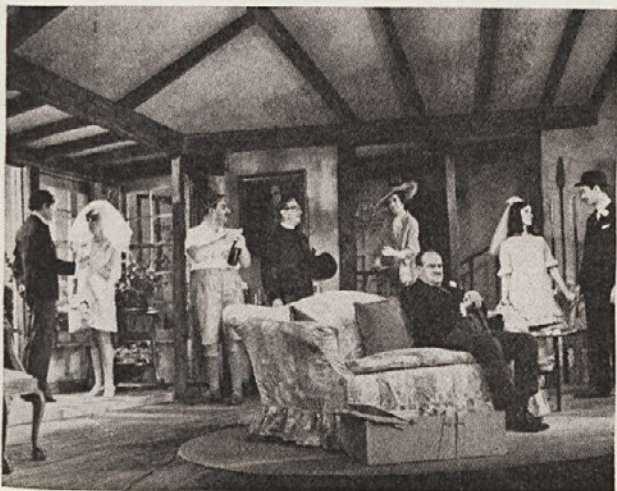
Peter Ustinov

LEPEGA DNE SEM ZAGLEDAL DREVO...

Prosili so me, naj z nekaj besedami razložim svojo igro. Če bi to znal, bi je sploh ne bil napisal.

Vprašali so me tudi, kako mi je prišlo kaj takega na misel. Kaj naj na to reče avtor? Če ni iskren, se bo v trenutku postavil v pozo genija in najprej — s prprtimi očmi — čestital vprašujočemu za dragoceno vprašanje. Potlej, po dolgi pavzi, ki je lahko namenjena razgledovanju po notranjosti in tudi po zunanosti, pa bo rekel, da je lepega dne zagledal drevo in da mu je ta dragoceni trenutek jasnovidne bistrine sprožil tok misli, katerih suho zlato se je uleglo v pričujoča tri dejanja.

Žal se ne morem delati, kakor da poznam vire svojega navdiha, razen če upoštevamo, da gre pri tem za kontrast, v katerem ima svoje korenine gledališče, in da se kažejo prav posebna pota človeku, ki se ukvarja s tem poklicem in ima smisel za kontraste. Povišanje šibkih, ponižanje močnih — to je material za dramatiko. Nezmotljiv čut za kontraste je v nji pomembnejši kakor v romanu in s tem je v tesni zvezi nadaljnja nepopustljiva zahteva — najbolj neusmiljena med vsemi: človek mora vedeti, česa *ne* sme napisati. Ro-

»Komaj do srednjih vej« v režiji Johna Gielguda v londonskem Queen's Theatreu

man človek le redko prebere na dušek. Zato nam je potrebno bralno znamenje. Zgradba knjige torej ni tako važna kakor arhitektura igre. Romanopisec se vselej obrača na posameznega človeka, ki ga prebira v tihi kamrici, zato si lahko privoščijo razkošje, da ve samo tisto, kaj sme pisati (pa je že to zadosti težko). Dramatik se vselej hkrati obrača na več sto ljudi v okviru javnega »happeninga«, zato mora pojmovno abstraktne stvari človeku tako spretno približati kakor politik v nesoglasnem parlamentu. Da ne naložimo prevelikih zahtev potrpežljivosti nenaklonjenih med publiko — ker nam sicer utegnejo ti okužiti še naklonjene — moramo absolutno nujno vedeti, česa ne smemo napisati (to pa je praktično nemogoče).

V moji igri je obdelana večna snov spopadov med generacijami, in sicer v našem avanturističnem in dostikrat grozljivem času, ko mladino razganja na vseh koncih in krajih, starejši pa imajo občutek, da je konec sveta za vso spodobnost in moralo — čeprav nekaj let prepozno, da bi mogli tudi sami uživati sadove tega miniaturnega kaosa. To je komedija za današnji čas.

Kako sem prišel na idejo zanjo?

No, če naj po pravici povem, lepega dne sem zagledal drevo...

Prevedel: -om-

Sofokles: Kralj Oidipus. Režija: Dino Radojević. Premiera: 16. feb. 1968. A. Nahtigal, B. Grubar, S. Krošl, B. Alujevič, N. Božičeva in D. Kastelic

POGOVOR SONIE LESCAUTOVE S PETROM USTINOVOM

V kakšno skupino bi bilo mogoče uvrstiti Petra Ustinova? V eni osebi je dramatik, romanopisec, režiser, igravec, časnikar, risar, slikar, ja, še celo glasbenik. Temu proteusu se poigrava nasmešek na dobrodušno debelih otroških ustnicah med brki in svetlo, skodrano brado, ko se čudi tolikšnemu seznamu talentov. »Če je bilo kaj takega mogoče v renesansi, zakaj ne bi bilo še danes?«

»Gotovo pa so tudi stvari, o katerih nimate niti pojma?«

Ustinov se za trenutek zamisli, ne da bi se mu kaj spremenil pogled jasnih sinjih oči za srpasto režastimi vekami.

»No ja, moram priznati, da nisem posebno doma v geriatriji, v vedi o zdravljenju starih, ki je zdaj tako moderna. Ne glede na to pa se skoraj za vse strastno

Sofokles: Kralj Oidipus. Sandi Krošl v naslovni vlogi

Audiberti: Iz zla se zlo rodi. Režija: Franci Križaj. Premiera: 8. marca 1968. Branko Grubar, Minu Kjudrova in Bruno Vodopivec

zanimam, čeprav se ne bleščim povsod zaradi posebnih dosežkov. Poglavitno je, da imam v tem svoje veselje.«

Družina Ustinova živi v lepi beli trinadstropni hiši z zelenimi naoknicami v Neuillyju. Na vežnih vratih je nespretna roka (bržkone kateri od treh otrok) načekala z modro kreda: La méson(!) Ustinov.

V tem napisu je cel program. Spomni nas na to, da se v »rodovini Ustinova« pretaka ruska, angleška, italijanska, ameriška, kanadska, argentinska, ja, še celo egiptovska kri. Predniki Ustinova po očetu in po materi so pripadali vsem tem narodnostim.

Zdaj sedi nasproti mene v velikem naslonjaču. Okrogli obraz ima nabran v šaljivo pozo nad nemogočo belorumeno-zeleno progasto kravato, medtem ko je videti potopljen v globoko meditiranje, iz katerega ga moram predramiti.

»Glede večine vaših iger (za »Ljubeznijo štirih polkornikov« je Ustinov napisal dobrih dvajset iger) trdijo,

da hudobno uživajte pri tem, ko se ne menite za tradicionalna pravila.«

»Nikoli ne iščem novotarij, temveč se ravnam po svojem naravnem teženju. Kaj se je sploh mogoče v celoti osvoboditi konvencij? Saj so potrebne. Ne moremo nič drugega, kakor da jih pokažemo od nove plati, v drugačni luči in jim damo paradoksen videz. Tudi Bernard Shaw je tako delal.«

Ustinov govori z enoličnim in lenim glasom in nobena iskrica mu ne oživi pogleda.

»Ste morda že začeli kakšno novo delo?«

»Pišem novele. To je najboljša vaja, da bom ujel svoj ritem, še preden se bom lotil katere od nedokončanih iger ali začetega romana.«

»Kje dobite še čas za vse to delo?«

»Skrivnost je v tem, da nikoli ne delam dveh stvari hkrati, razen kadar igram. Če človek zvečer igra, ima čez dan polno ustvarjalno svobodo. Sicer se pa staram in moram misliti na mir.«

Videti je, kakor da obraz tega mladega in prožnega štiridesetletnika ne potrjuje te nujnosti.

»In kako se sprostite?«

»Oh! Ko se odpeljem na primer na jug in igram admirala na svoji barki ‚Ničego‘. Lahko bi ji rekel tudi ‚Potemkin‘, moja žena se namreč kar naprej upira zoper razmere na krovu... Za božič gremo z otroki v svojo koč v Švici. Tam bom napisal novo igro. To

Audibertli: Iz zla se zlo rodi. Franci Gabrovšek, Minu Kjudrova, Marjan Dolinar, Pavle Jeršin in Jože Pristov

delo se mi zdi med najbolj častnimi, ker je med najbolj samotnimi. In razen tega je človek odškodovan, če je količkaj sadističen. Zapišem na primer, da moja junakinja zajoka — s kakšnim užitkom potlej čakam na skušnje, na katerih se bo morala igravka truditi, da bi pretakala solze!»

Ustinov umetno konstruira svoje stavke in prav posebej deformira posamezne besede.

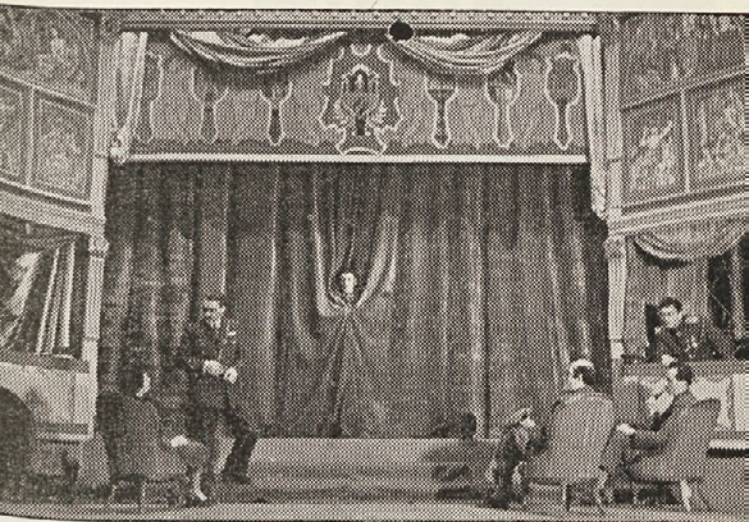
»Veste, družina Ustinova je odšla iz Rusije pred več kot sto leti. Leta 1860, če naj povem natanko. Moj praded je prehitel dogodke in odpravil na svojih posestvih tlačanstvo, še preden je car dovolil. Poslan je bil v pregnanstvo. Še zmeraj sem po naturi ostal precej slovanski. Dostikrat pravijo, da je moj humor angleški, sam pa se bolj počutim v sorodu z Gogoljem. V resnici se počutim kot Rus v Parizu, kot Anglež v Moskvi in kot Francoz v Londonu...«

Lahko si mislimo, kako preprosto je doumeti tako osebnost! Edino precizno priznanje je izrekel, ko je dejal, da ima angleško vzgojo za najboljšo na svetu — »seveda, če jo človek preživi.«

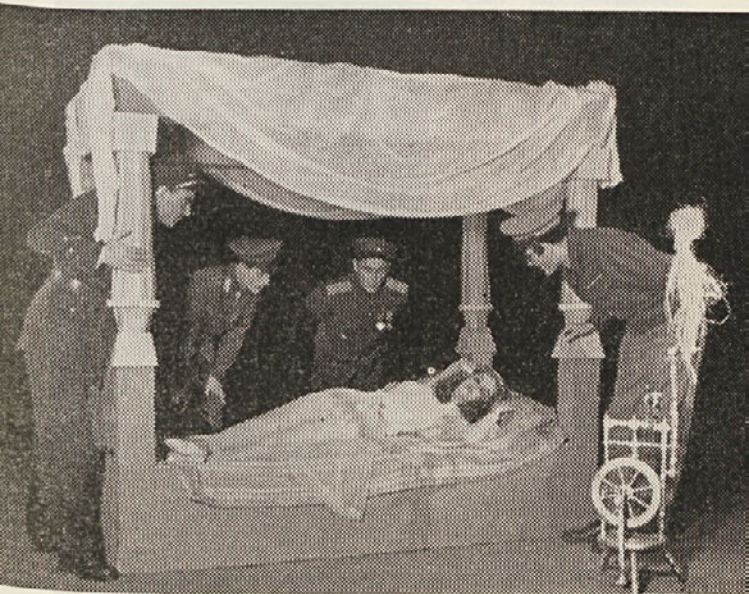
»Pa zakaj najboljša vzgoja?«

»Ker se tam človek v šoli nič ne nauči. Ko pride iz nje, ima še vse možnosti.«

Prevedel: -om-

Ustinov: Ljubezen štirih polkovnikov. Premiera 10. februarja 1954

P. Jeršin, J. Albreht, J. Skof, M. Jerajeva, P. Božič

»Ljubezen štirih polkovníkov« na odru SLG. Režija: Mirč Kragelj. Scena: Sveta Jovanović. Premiera 10. februarja 1954.

Peter Ustinov: Romanov in Julija. Režija: Juro Kislinger. Premiera: 5. oktobra 1957. J. Eržen, M. Krošlova in S. Strnad